

KATAR KRİZİ VE EL CEZİRE: ORTADOĞU'DA ÖZGÜR YAYINCILIĞIN GELECEĞİ

Yusuf DEVRAN¹

Ömer Faruk ÖZCAN²

ÖZ

Arapça ve İngilizce yayınlarıyla Ortadoğu'da ve küresel düzeyde alternatif bir haber kaynağı haline gelen El Cezire yayıncılık politikaları sebebiyle bölgesel bir krizin parçası haline gelmiştir. 2017 Haziran ayında Körfez ülkeleri ve Mısır ile Katar arasında başlayan kriz halen çözüme kavuşturulmuş değildir. Katar'a uygulanan yaptırımların kaldırılması karşılığında sunulan taleplerin arasında El Cezire ve ona bağlı tüm kuruluşların kapatılmasının istenmesi medya tarihinde eşine az rastlanır bir sansür örneği olarak karşımıza çıkmıştır. Katar Devleti'nin yerine getirmeyi reddettiği bu talep bundan sonraki süreçte kamu yayıncılığının uluslararası sorunların bir parçası olabileceği ihtimalini göstermektedir. Bu çalışmada Katar krizi bağlamında El Cezire'nin diplomatik bir krizin parçası olduğu süreç örnek olay olarak incelenmiştir. El Cezire ve kamu yayıncılığı üzerine oluşan literatürden ve sürece ilişkin haberlerden yola çıkarak oluşturulan araştırma sorularına cevap aranmıştır. El Cezire'nin yayın politikalarına getirilen eleştirilerin kanalın kapatılması talebine gerekçe olamayacağı ve böyle bir talebin küresel düzeyde özgür medya ekolojisine zarar vereceği sonucuna varılmıştır. Çalışmanın otoriter rejimlerle idare edilen Ortadoğu ve Arap ülkelerinde Katar Krizi'nin ardından objektif yayıncılığın geleceği ve mevcut kamu yayıncılığı modelleri üzerine bir tartışma alanı açılacağı umulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Katar krizi, El Cezire, kamu hizmeti yayıncılığı, Ortadoğu.

QATAR CRISIS AND AL JAZEERA: THE FUTURE OF LIBERAL MEDIA IN THE MIDDLE EAST

ABSTRACT

Being an alternative news source with its Arabic and English stations, Al Jazeera has become a part of a regional crisis due to its news policy. The ongoing crisis between Gulf states, Egypt and Qatar since June 2017 hasn't yet resolved. Gulf states imposed on Qatar to close Al Jazeera and all of its associations in return for the cancellation of the sanctions. Although refused by Qatar, this unprecedented demand of censorship in the history of media demonstrates that public broadcasting will possibly be a part of international conflicts in the future. In this paper Al Jazeera's role as being a part of a diplomatic crisis is examined as a case study in the context of Qatar conflict. The research questions constructed with respect to the literature on Al Jazeera and public broadcasting, and also to the news covering the crisis are subjected to inquisition in the study. Amongst the findings it is evaluated that criticism for Al Jazeera's editorial policy can't be a legitimate cause to the request of the channel's shut down and such request would initially harm the free media ecology at the global level. Thus, it is expected to start a

¹ Prof. Dr., Marmara Üniversitesi İletişim Fakültesi, yusufdevran@gmail.com, ORCID ID: 0000-0001-6430-1943

² Arş. Gör., Mustafa Kemal Üniversitesi İletişim Fakültesi, omerfozcan1@gmail.com, ORCID ID: 0000-0001-9586-3068

debate on the future of current public broadcasting models and objective news reporting in the Middle Eastern states which are ruled by authoritarian regimes following to the Qatar Crisis.

Keywords: Qatar crisis, Al Jazeera, public broadcasting service, Middle East

Giriş

2017 yılının Haziran ayında başını Suudi Arabistan, Mısır, Birleşik Arap Emirlikleri (BAE) ve Bahreyn'in çektiği Körfez ülkeleriyle Katar arasında çıkan diplomatik krizde sorun olarak ileri sürülen hususlardan birisi de Katar merkezli El Cezire televizyonunun izlediği yayın politikasıdır. Söz konusu ülkelerin, ilişkilerin normale dönebilmesi için öne sürdükleri koşullar arasında Katar'ın başkenti Doha ve dünyanın değişik bölgelerinde 70 farklı noktada büroya, Washington ve Londra'da yayın merkezlerine ve 3000'in üzerinde medya profesyoneline sahip El Cezire televizyonu ve bağlı kuruluşların kapatılması da bulunmaktadır.

El Cezire kuruluşundan itibaren izlediği yayın politikasıyla bölgenin enformasyona olan açlığını gidermekte, farklı seslere ve düşüncelere yer vererek izleyicilerin ilgisini çekmektedir. Bu yayıncılık anlayışı her ne kadar El Cezire'nin Katar tarafından finanse edilmesi hususu tartışmalı olsa da bölgede bir ilk olması münasebetiyle Arap kamuoyunda karşılık bulmaktadır. Öte yandan Suudi Arabistan ve Mısır gibi ülkelerdeki medya kuruluşlarına yönelik mevcut yönetimlerin ideolojik aygıtları oldukları şeklinde eleştiriler getirilmektedir. Bu medya yapılanması özelinde yakın tarihte özellikle Suudi Arabistan hükümetinin desteklediği El Arabiya, BAE'de Sky News Arabia, ABD'li Al Hurra ve Suriye merkezli Al Mayadeen kanalları öne çıkartılarak El Cezire'nin etkisi kırılmaya veya yayınları dengelenmeye çalışılmıştır. Ancak bu kanallar El Cezire'nin popülaritesinin önüne geçmeyi ve onu engellemeyi başaramamışlardır. Başlangıçta olabildiğince profesyonel olan ve yayıncılığın evrensel ilkelerine uymaya çalışan Körfez bölgesindeki bazı kanalların zaman içerisinde otoriter rejimlerin amansız savunuculuğuna soyunarak bütün ilkelerini terk ettikleri görülmüştür. Miladi (2017), Körfez ülkelerindeki medya kurumlarının ani yayın politikası değiştirmelerinin, kalitesiz medya içeriğine yer vermeye başlamalarının şaşırtıcı olduğuna vurgu yaparak şöyle söylemektedir:

2003 yılında yayına başlayan Al Arabiya kanalı başlangıçta tarafsız olma ve uluslararası yayıncılık standartlarına ve gazetecilik ilkelerine sadık kalma konusunda çok mücadele

etti. Ancak Tunus'ta başlayan Arap baharı ile birlikte ardından Mısır ve Libya'daki olaylara yaklaşımı bütün Dünya'daki Arap izleyicileri nezdinde kredisini yok etti. Aynı değişim Birleşik Arap Emirlikleri'nden yayın yapan ve Rupert Murdoch'ın sahibi olduğu Sky News Arabia için de yaşanmıştır.

Netice olarak bu televizyon kanalları bölge sorunlarına duyarlı olmak yerine otoriter yöneticilerin sesi olmuş ve taraflı yayıncılık yapma mecburiyetinde kalmıştır. Örneğin El Arabiya ve Sky News Arabia Türkiye'de 15 Temmuz 2016'da demokratik yönetime karşı darbe girişimini ve Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın devrilmesini açıkça destekleyen yayınlar yapmışlardır (Cihangir, 2016: 34; Salih ve Göksun, 2017). Körfez ülkelerinin ve Mısır'ın Katar'dan yerine getirmesini beklediği talepler arasında ülkedeki Türk askeri üssünün kapatılması ve Türkiye ile her türlü askeri işbirliğinin sonlandırılması şartı (Al Jazeera, 2017a) göz önüne alındığında bu yayınların ülke politikalarıyla paralel olduğu görülebilir.

Günümüzdeki gelişmiş uydu, telekom, bilgisayar ve internet teknolojileri nedeniyle bir ülkenin kendi aleyhine olan yayınları engellemesi artık mümkün değildir. Tek çare daha güçlü, daha etkili ve yaygın platformlar kurarak yayın yapmaktır. Geçmiş yıllarda çok kolay ve basit yöntemlerle karşıt yayınları engellemek mümkündü. Özellikle karasal radyo yayınlarının egemen olduğu yıllarda ülkeler dış dünyadan gelen olumsuz yayınları engelleyebilmek için aynı frekanstan yayın yaparak, o mesajları gürültüye çevirmeye çalışıyordu. Bir elektronik karıştırma türü olan bu uygulama soğuk savaş döneminde sık olarak kullanılmıştır³. Örneğin Türkiye 1950'lerde kendi aleyhine yurtdışından korsan yayınlar yapan Bizim Radyo'nun yayınlarını engellemek için aynı frekansta yayınlar yaparak bozmayı başarabiliyordu (Devran, 2011: 53). Kuşkusuz günümüz teknolojisi karşısında ülkelerin elinin bu anlamda çok da güçlü olduğu söylenemez.

Katar krizinin ardından duyurulan taleplerin arasında yalnızca El-Cezire TV'nin kapatılması bulunmuyordu. Ayrı bir madde olarak teröre destek verdiği iddiasıyla direk veya dolaylı Katar tarafından fonlanan Arab 21, The New Arab, Sharq

³ Elektronik karıştırma literatürde ECM (Elektronik Counter Measures, Elektronik Karşı Tedbirler) olarak tanımlanmaktadır. Radyolara yönelik olan karıştırma türü belli bir frekansa yapılan nokta karıştırmasıdır.

ve Middle East Eye gibi televizyon ve internet sitelerinin de yayınlarının durdurulması için Katarlı yetkililere 10 gün süre tanındığı bildirilmişti (Al Jazeera, 2017a).

Belki de medya tarihinde ilk defa bir ülkenin meşru idari sistemi içerisinde, yasalara uygun olarak kurulan ve kısa sürede izlediği yayıncılık politikasıyla dünyanın en etkili, yaygın ve itibarlı televizyon kanallarından biri olmayı başarabilmiş bir medya grubu, başka ülkeler tarafından tehdit olarak algılanarak kapatılmak istenmiştir.

Gelinen noktada El Cezire'nin krizdeki rolünün ve kamu hizmeti yayıncılığı ile diplomatik bir kriz arasındaki ilişkinin anlaşılmasına yönelik sorulması gereken önemli sorular söz konusudur:

1. El Cezire kuruluşundan bu yana nasıl bir yayın politikası izlemektedir?
2. El Cezire'nin finansmanı nasıl sağlanmaktadır?
3. El Cezire bölgesel sorunlar karşısında, özellikle Arap Baharı sırasında nasıl bir tavır sergilemiştir?
4. El Cezire'nin bölgesel ve küresel anlamda kamuoyu oluşturma gücü nedir?
5. El Cezire medya grubu nasıl bir medya sistemine göre yönetilmektedir?
6. El Cezire neden Katar Krizi'nin bir parçası haline gelmiştir?

Bu ve benzeri soruları artırmak mümkündür. Bu sınırlı makalede sadece bu sorulara cevap verilmeye çalışılacaktır. Çalışma, El Cezire üzerine oluşan literatüre ve krizin özellikle medya kuruluşları açısından yansımalarına odaklanarak Ortadoğu'da özgür yayıncılığın bir diplomatik krize nasıl konu olduğunu ortaya koymayı amaçlamaktadır.

1. Medya Yayıncılık Anlayışları ve El Cezire'nin Konumu

Televizyonun teknolojik bir aygıt olarak toplumsal yaygınlık kazandığı ilk yıllar aynı zamanda iki farklı yayıncılık anlayışının da gelişimine sahne olmuştur. Kıta Avrupası'nı da etkileyen İngiltere'nin kamu hizmeti yayıncılığı ve buna karşı yayıncılığı her alanda olduğu gibi özel teşebbüslere bırakan ABD menşeli ticari/tecimsel yayıncılık modelleri günümüzde de devam eden iki ana yayıncılık anlayışının temelini oluşturmaktadır. Kamu hizmeti yayıncılığı televizyon yayın

frekans aralıklarının o dönemlerde sınırlı kullanılması ve kamu malı sayılması fikrinden beslenmektedir (Mutlu, 1999: 24). İngiliz kamu yayıncısı BBC ile özdeşleşen kamu hizmeti yayıncılığı anlayışı, BBC'nin ilk direktörü olan Sir John Reith'e atıfla Reithyen Üçlemesi olarak anılan televizyonun bilgilendirme, eğitme ve eğlendirme ilkeleriyle ki tam olarak bu hiyerarşi gözetilerek uygulanmalıdır, özetlenebilir (Franklin, 2001: 19).

Ticari/tecimsel yayıncılık olarak adlandırılan özel girişim yayıncılığı devlet veya siyasi iktidar ile genel yayıncılık standartları dışında ilişkisi bulunmayan özel kanalları ifade etmektedir. Kazancını reklamdan sağlayan bu yayıncılık modelinde dileyen ve şartları karşılayan herkesin yayıncılık yapması mümkündür (Aziz, 1976,: 34). Bu yayıncılık anlayışının karakteristik özelliği izleyicilere tercih yapma imkânı sağlamasıdır. Hür teşebbüsün getirdiği çok kanallı ortamda izleyici kendi zevkine göre yayınları tercih edebilmektedir. Bu anlamıyla kamu hizmeti yayıncılığına bir alternatif oluşturan bu model, uydu teknolojisi gibi yeniliklerle birlikte Avrupa'da da yaygınlaşmıştır. Böylece ortaya günümüzde geçerli olan kamu hizmeti ve ticari yayıncılığın aynı anda işlediği yayıncılık yapısı ortaya çıkmıştır. Her iki modelin de eleştirilen özellikleri bulunmaktadır. Kamu hizmeti yayıncılığı, her ne kadar BBC görece iyi bir örnek teşkil etse de, bu hizmetin verildiği ülkelerde ve Türkiye'de genellikle siyasal iktidarın sesi olarak görülmüştür. Ticari yayıncılık da şiddet, müstehcenlik, bayağılık gibi geniş bir yelpazede eleştirilerden payını almaktadır.

El Cezire modeli Katar Emirliği'nin bir medya yatırımı olarak doğmuştur. Dolayısıyla finansal yapı olarak kamu hizmeti yayıncılığı modelinin bir uygulamasıdır. Arapça yayınlarında objektif haber diliyle güvenilirlik kazanan BBC'nin, 1995 yılında Suudi Arabistan merkezli ORBIT Communications ile şirketin Ortadoğu'da yayın yapan haber kanalı için yaptığı ortaklık anlaşması El Cezire'nin kuruluşuna giden yolu açmıştır. BBC'nin haberlerinde Suudi Arabistan yönetimini rahatsız eden içeriklere yer vermesine tepki olarak bu ortaklık sonlandırılmış ve çalışanlar ortada kalmışlardır. Bu atmosferde dönemin Katar Emiri Şeyh Hamad Al Sani kapatılan bu ortak kanalın eski çalışanlarını işe alarak yeni bir medya yatırımı yapmaya karar vermiştir. Devlet eliyle kurulsun da BBC tedrisatından geçmiş bu habercilere Şeyh Hamad'ın izlenmesi gereken yayıncılık politikası hakkında söylediği

“Ne görüyorsanız onu yazın.” ifadesi El Cezire’ye tanınan editöryal bağımsızlığı yansıtmayı açısından meşhurdur (Rushing, 2007: 121).

El Cezire izlediği yayın politikasıyla özellikle Ortadoğu’da ihmal edilen, görmezden gelinen veya engellenen olaylara yeni bir pencere açmıştır. Böylece sadece Araplar değil, Arap olmayanlar da El Cezire’yi izlemeye başlamıştır. Bölgedeki olayları dakika dakika canlı olarak vermesiyle Ortadoğu’dan yayın yapan diğer küresel kanalların muadili olarak kabul görmüştür. Bulunduğu bölgeyi önceleyen ve yerel bakış açısıyla olayları ele alıp yayımlayabilen bir kanal olarak El Cezire, diğer televizyonlara oranla belirgin bir üstünlük sağlamış ve dünyada kendinden söz ettirmeyi başarmıştır (Devran, 2015: 286).

2. Katar Krizine Bakış

Doksanlı yılların sonunda Arap coğrafyasında üç belirgin medya yapısı ortaya çıkmıştır: a) Geleneksel devlet güdümlü medya b) Yenilikçi devlet güdümlü medya c) Liberal tecimsel medya. Geleneksel ve yenilikçi devlet güdümlü medya finansal ve kurumsal açıdan farklılıklar gösterse de temel işlevleri bağlı bulundukları siyasal iktidarın ajandasına uygun haber ve içerikler üretmektir (Ayish 2010: 139). Bir kamu yatırımı olarak kurulmasına rağmen finansal açıdan yalnızca devlete bağımlı kalmayan ve bu yönüyle liberal tecimsel medyanın Arap dünyasında yegâne örneği olan El Cezire ise sahip olduğu editöryal bağımsızlık sayesinde bu iki yapıdan ayrılmıştır. Aslında bir bakıma Haziran 2017’de patlak veren Körfez/Katar diplomatik krizine giden yol El Cezire’nin yayınlarına karşı küresel ve komşu devletlerin tepkileriyle döşelidir.

Yakın tarihte Katar, farklı Arap ülkelerinin El Cezire’nin yayınlarına tepki olarak büyükelçilerini başkent Doha’dan çekmelerine tanıklık etmiştir. Keza El Cezire yine bazı ülkelerin iç sorunlarına yönelik yapılan eleştirel haberleri sebebiyle bölge bürolarını kapatmak zorunda kalmıştır. El Cezire’nin küresel düzeyde bilinirliğini arttıran Taliban yönetimindeki Afganistan’dan yaptığı yayınlar da ABD’nin tepkisini çekmiştir. 11 Eylül ABD saldırılarını takip eden dönemde El Kaide lideri Usame Bin Ladin’in ABD’ye karşı “cihat” çağrılarını da haberleştiren El Cezire, Katar ve ABD arasında iplerin gerilmesine sebep olmuştur (Ayish 2010: 143).

Katar, El Cezire kaynaklı bu tür gerilimlerin yanı sıra Suriye, Mısır, Suudi Arabistan gibi Arap ülkelerinde terör olaylarıyla ilişkilendirilen Müslüman Kardeşler ve İsrail tarafından baskı gören Filistinli Hamas gibi oluşumların ülke içinde siyasi bürolar açmasına izin vererek eleştirilerin odağı haline gelmiştir.

23 Mayıs 2017 tarihinde Katar Haber Ajansı (QNA) tarafından geçilen bir haberde, Katar Emiri Şeyh Tamim Al Sani'nin Körfez ülkeleri ile İran arasındaki gerilimi eleştiren, Hizbullah ve Hamas'a anlayış gösterilmesini tavsiye eden ve ABD Başkanı Donald Trump'ın uzun süre görevde kalamayacağını iddia eden ifadelerine yer verilmiştir. QNA haberi kısa bir sürede yayından çekerek sunucularına yapılan bir saldırı sonucu haberin girildiğini ve soruşturma başlatıldığını duyurmuştur. Buna rağmen haberle bağlantılı olarak Suudi Arabistan merkezli Al Arabiya başta olmak üzere Körfez medyası sert eleştirel yayınlar yapmış ve krizin ilk işaretlerini vermiştir (BBC, 2017).

Krizin ilerleyen zamanlarından Katar, QNA'ya yapılan siber saldırıyı BAE'nin organize ettiğini ve bu yönde kesin delillerinin bulunduğunu ileri sürse de BAE bu iddiayı reddetmiştir (Al Jazeera, 2017b). Bu siber saldırının failleri oldukları iddiasıyla beş Türk vatandaşı Türkiye'de tutuklanmış olsa da henüz haklarında yürütülen soruşturmaya ilişkin yeterli bilgi mevcut değildir (Sputnik, 2017). Esasında siber saldırı sonucu yayınlanan haber eski husumetlerin ve bölge ülkelerinin yeni politikalarının bir paravanı olmuş ve Katar uyguladığı bağımsız politikalar sebebiyle bölgede yalnızlaştırılarak terbiye edilmeye çalışılmıştır. Bayraktar'a (Hürriyet, 2017) göre Katar'ın finansal yardımda bulunduğu Müslüman Kardeşler hareketinin Arap coğrafyasında siyaseti etkileme gücü Suudi Arabistan gibi krallıkla yönetilen ülkelerde bir beka sorunu yaratmıştır. Müslüman Kardeşler ve benzer hareketleri yalnızca finansal açıdan değil sahip olduğu El Cezire ve diğer yayın organlarıyla da destekleyen Katar'ın bölgedeki bu etkin konumu krizin ana etkenlerinden birisi olarak görülmektedir. Nitekim Katar'la ilişkilerini askıya alan ülkelerin 13 maddelik talep listesinde Katar'ın "terör örgütlerini" maddi olarak desteklemeyi bırakması ve El Cezire dâhil tüm medya organlarını kapatması talepleri yer almaktadır. Buyurgan bir dille kaleme alınan ve Katar'ın yerine getirmesi istenilen talepler şunlardır:

1. İran'la diplomatik ilişkileri kes ve İran'daki ofislerini kapat. İran Devrim Muhafızları üyelerini Katar'dan gönder. İran'la askeri işbirliğini sonlandır. İran'la ticarete ABD yaptırımlarına uy.
2. Türkiye'nin Katar'daki askeri varlığını derhal iptal et. Katar toprağında Türkiye'yle askeri işbirliğini bitir.
3. Müslüman Kardeşler, DEAŞ, El Kaide ve Lübnan Hizbullah'ı gibi 'terörist organizasyonlarla' ilişkisini bitir. Resmi olarak bu yapıları terörist ilan et.
4. Suudi Arabistan, BAE, Mısır, Bahreyn, ABD, Kanada ve diğer ülkeler tarafından terörist olarak görülen kişiler, gruplar ve organizasyonlara her türlü yardımı kes.
5. Suudi Arabistan, BAE, Mısır ve Bahreyn tarafından aranan teröristleri teslim et. Mal varlıklarını dondur. Hareketleri ve finansal durumları ile ilgili istenen bilgileri paylaş.
6. El Cezire'yi ve bağlantılı istasyonlarını kapat.
7. Başka ülkelerin içişlerine karışmayı kes. Suudi Arabistan, BAE, Mısır ve Bahreyn vatandaşlarına Katar vatandaşlığı verme. Katar vatandaşlığı bulunanların kendi ülkelerinin yasalarını ihlal etmeleri durumunda pasaportlarını iptal et.
8. Katar'ın politikaları nedeniyle son yıllarda yaşanan can ve mal kayıpları için tazminat öde. Tazminat miktarı daha sonra Katar'la birlikte belirlenecek.
9. Askeri, politik, sosyal ve ekonomik olarak diğer Körfez ve Arap ülkeleriyle 2014'te Suudi Arabistan'da belirlenen çizgiye gel.
10. Suudi Arabistan, BAE, Mısır ve Bahreyn'deki muhalif gruplarla tüm ilişkileri kes. Katar'ın bu gruplarla önceki ilişkileri ve bu gruplara sunduğu desteğin tüm belgelerini teslim et.
11. Arabi21, Rassd, Al Arabiya Al-Jadeed, Mekameleen ve Middle East Eye vd. dâhil olmak üzere direkt veya dolaylı yoldan Katar fonlu olan medya kuruluşlarını kapat.

12. Tüm talepler Katar'a ulaştıktan sonra 10 gün içerisinde kabul edilmezse, talep listesi geçersiz olacaktır. Bu doküman, Katar'ın talepleri kabul etmemesi durumunda ülkelerin ne yapacağını açıklamaz.

13. Taleplerin kabulünden sonra ilk yıl için aylık denetimlere razı ol. İkinci yılda her çeyrekte, takip eden 10 yılda ise yıllık denetimleri kabul et (Al Jazeera, 2017b).

Listede siyasi ve askeri birçok konunun yanı sıra Katar'ın sahip olduğu medya gücünün bölgede artan etkinliğini kırmak için kapatılmaları istenmiştir. Katar ilk andan itibaren bu talepleri reddetmiş olsa da krizin uzaması ve bölgesel abluka ve ambargoların sürmesi halinde listedeki diğer taleplerin olası farklı bölgesel krizlere yol açma ihtimali düşünüldüğünde en kolay tavizin medya kuruluşlarının politikaları olacağı anlaşılmaktadır.

3. El Cezire'ye Yönelik Suçlamalar

Katar karşıtı blok ülkelerin El Cezire ile ilgili sorunlarının yeni olmadığı ifade edilmişti. Gerek Suudi Arabistan gerekse Mısır geçmiş yıllarda da bu kanala ilişkin suçlayıcı açıklamalarda bulunmuşlardır. Suudi Arabistan'ın en fazla tepki verdiği husus El Cezire'nin, kendilerinin İsrail'le olan gizli görüşmelerini açığa çıkarması ve Filistin sorununa ilgi göstermesiydi. Feras Kilani özellikle 2002 yılında, El Cezire'nin İsrail - Filistin sorununun çözümü için Suudi Arabistan'ın planına ilişkin yaptığı yayından sonra bu ülkeyi kızdırdığını ve bu yüzden Suudi Arabistan'ın büyükelçisini Katar'dan geri çağırdığını ve 2008 yılında tekrar geri gönderdiğini ifade etmektedir (Ponniah, 2017). Arap dünyasındaki otoriter yönetimlere karşı seslerini çıkarmaya başlayan değişik düşüncedeki kişi ve kesimlere ekranlarını açması, Arap baharı hakkında teşvik edici yayınlar yapması, bölgedeki mevcut rejimlerin varlığını tehdit eden grupları desteklemesi ve özellikle genç nesillerin özgürlük taleplerini özendirilmesi El Cezire'ye yönelik tepkinin diğer nedenleri arasında sayılabilir.

Mevcut Mısır yönetimi de El Cezire'ye karşı tepkilidir ve kapatılması yönünde oldukça ısrarcı davranmıştır. Bu tutumun gerekçeleri arasında kanalın Arap baharını teşvik etmesi, Hüsnü Mübarek'in devrilmesi sürecine olumlu yaklaşımı, Müslüman Kardeşler ve Muhammed Mursi yönetimine açık destek vermesi ve darbe ile iktidara

gelen Sisi'yi eleştirmesini saymak mümkündür. Gelineen noktada mevcut Mısır yönetimi El Cezire'nin ülke siyasetini etki altına almakla itham etmektedir (Solomon, 2017). Mısır, El Cezire'nin yayınlarına karşı tepkisini kanalın üç çalışanını tutuklayarak fiili düzeye taşımıştır. Bu gazetecilerden ikisi yaklaşık dört yıldır tutuklu olarak yargılanmaktadır.

BAE'yi rahatsız eden ise kanalın Arap baharını desteklemesi, Katar'ın uluslararası siyaset sahnesinde daha güçlü hale gelmesine katkı sunması ve bölgedeki otoriter yönetimlerin tabiri caizse altını oyucu haber ve programlara yer vermesidir.

El Cezire yönetimi tüm bu iddialara karşı yayınladıkları açık mektupla kendilerine yöneltilen suçlamaların gündemi oluşturmak, bir grubu diğerine tercih etmek ve Arap baharını katalize etmek olduğunu ve bütün bu iddiaları reddettiklerini ifade etmişlerdir. Arap baharına ilişkin gelişmeleri yayınlamalarından hareketle bu gelişmeleri yarattıkları sonucuna varılamayacağını belirten kanal, profesyonel gazeteciler olarak taraf tutmadıklarını şöyle açıklamışlardır:

Bir zamanlar Arapça yayın yapan kanallar arasında ilk defa İsraili politikacılara ve yorumculara yer verdiğimiz için taraflı olmakla suçlandık. Fakat yaptığımız yalnızca olaylarla ilgili tüm tarafların seslerini iyi gazetecilik adına ekranlara taşımaktı. Taliban üyeleriyle röportaj yaptığımızda aşırı olmakla suçlandık. Oysa biz bu kişilere zor sorular soruyor ve olayları bütün boyutlarıyla ele alıp yansıtıyorduk. Bizler ifade özgürlüğüne ve insanların bilgi edinme hakkına inanıyoruz. Hiçbir tarafı tutmuyoruz. Kurulduğumuz günden beri hiç kimsenin ulaşı veya sözcüsü olmadık, olmayız (Al Jazeera, 2017c).

Netice olarak bölge ülkeleri, vatandaşlarının aksine, kanalı aşırı politize olmuş İslamcı akımlara, popüler görüşlere ve Katar'ın kendi yöneticilerine aşırı yer verdiğine, kendi yönetimlerini eleştirenlere ekranlarını açmasına vurgu yapmaktadırlar. Her ne kadar Katar karşıtı blok ülkeler kanalın kapatılmasını talep etseler de kanalın yayın politikasını değiştirmesi onları tatmin edebilecektir. Nitekim El Cezire'nin kapatılmayabileceği ancak yayın politikasında önemli değişikliğe gidilebileceği belirtilmektedir. (Ponniah, 2017). Ancak böyle bir karar hem kanalın varlık nedeninin ortadan kaldırılması hem de Katar için önemli bir küresel markanın ve enstrümanın yok edilmesi anlamına gelecektir. Bu süreçte Katar yöneticileri ve kanal yönetimi bu taleplerin basın özgürlüğü, özgür medya ve fikir özgürlüğünden korkmak anlamına geldiğini söylemektedirler. El Cezire yönetimi kendilerine yönelik

saldırı ve eleştiriler karşısında, mesleki ilkelerinden ödün vermeden yayınlarına devam edeceğini açıklasa da kanalın Katar krizi sonrasında itibar ve irtifa kaybına uğramadan devam edebilmesi kolay gözükmemektedir.

4. El Cezire'nin Yayıncılık Anlayışı: "The Opinion and The Other Opinion"⁴

1996'da Arap medya sahnesine adım atmasıyla birlikte El Cezire'nin yayın politikası ve içeriği kısa sürede hem popüler yazının hem de akademik çevrelerin ilgisini çekmiştir. Miles'a (2005: 38) göre El Cezire'yi diğer Arap medya kuruluşlarından farklı kılan şey kaliteli tartışma ve haber programlarını sansüre uğratmadan düzenli bir şekilde yayınlaması olmuştur. Arap coğrafyasında yaşanan siyasi, toplumsal ve ekonomik her türlü gelişmeyi korkusuzca ele alan programlar sayesinde El Cezire Batı dünyasında popüler olmadan çok önce Arap dünyasında itibar kazanmıştır. Miladi (2017) benzer biçimde, küresel bir haber kaynağı olarak benimsenen El Cezire'yi başarılı kılan özelliklerini bütün görüşlere farklı ve karşıt boyutlarıyla yer vermesi, otoriter yöneticilerden bağımsız olarak yayın yapıyor olması, özgür ve profesyonel bir yayıncılık anlayışına sahip olması ve bölge insanının bilgiye olan açlığını gidermesi olarak saymaktadır. Bununla birlikte Zayani (2005, s. 10) kanalın yayın politikasının sıra Katar'a geldiğinde şüphe çekici biçimde dikkatli kurgulandığını vurgulamaktadır. Katar'la ilgili haberlerde kullanılan söylemin tonu neredeyse hiçbir zaman eleştirel değildir ve bu açıdan kurucu ülkesini bir anlamda koruyan bir çizgi izlemektedir. Nitekim Malsin (2017), Katar krizinin ardından El Cezire'nin çok açık bir şekilde Katar'ın pozisyonunda konumlandığını ve krizin diğer paydaşlarına karşı eleştirel dilini daha sert biçimde kullanmaya başladığını ifade etmektedir.

Powers (2012: 10), El Cezire'nin kuruluşunun yalnızca Katar'ın özgür medya politikalarında bir değişikliğin sonucu olmadığını ve dönemin Katar Emiri Şeyh Hamad El Sani'nin bölge ülkelerinden meşruiyetine karşı yükselen eleştirileri savuşturmak için bir araca duyduğu ihtiyacı yansıttığını söylemektedir. 1995'te babasının yönetimine darbe yaparak idareyi ele geçiren Emir Şeyh Hamad kendisine karşı özellikle Suudi Arabistan ve Mısır medyasından gelen saldırılara bu ülkelerdeki

⁴ "Görüş ve Karşıt Görüş"

yolsuzluklara ve siyasi skandallara odaklanan bir kanalla cevap vermiş ve bunda da başarılı olmuştur.

El Cezire'nin, Irak İşgali, Filistin İntifadası ve benzer sorunlu bölgelerden sürekli yayın yapmasının yanı sıra önceleri yalnızca kapalı kapılar ardında gündeme gelen argümanları Arap kamuoyunun gündemine taşıması Arap coğrafyasının siyasi ve stratejik çehresini radikal bir şekilde değiştirmiştir. El Cezire yayınlarının beslediği kimlik arayışı ve dışlanmışlık hissi Arap kamuoyunda belirgin bir kimliğine sahip çıkma ve çıkarlarını koruma duygusunu ortaya çıkarmıştır. Bu açıdan El Cezire temel siyasi meseleleri algılama biçimini şekillendirerek yeni bir Arap kamuoyu oluşturmayı başarmıştır (Lynch, 2006: 132).

El Cezire yayıncılık politikasıyla oluşturduğu imaj sayesinde ABD'de dışışleri başta olmak üzere birçok idari departman tarafından Ortadoğu'yu takip etmek için güvenilir bir kaynak olarak görülmüştür. Bu bakış açısı 11 Eylül saldırısı ve ABD'nin Afganistan'ı işgaliyle birlikte El Cezire'nin ABD çıkarlarına karşı menfi görülen yayınları sebebiyle değişmiştir. El Cezire 11 Eylül saldırısının akabinde Usame Bin Ladin'le röportaj yapmış ve El Kaide'nin mesajlarını, videolarını yayınlamakta tereddüt etmemiştir. Dönemin ABD Dışışleri Bakanı Colin Powell bir mülakatta açıkça El Cezire'nin anti-Amerikan görüşlere "gereğinden fazla" zaman ayırdığını söylemiş ve müşterek bir toplantıda dönemin Katar Emiri Şeyh Hamad El Sani'den kanalın ABD politikalarına karşı tonunu değiştirmesini istemiştir (Nawawy ve Iskender, 2003: 176). Buna rağmen örneğin 2013 yılında Mısır'da başlayan olaylar esnasında Beyaz Saray yönetiminin El Cezire'nin yayınlarını önemli bir bilgi kaynağı olarak gördüklerini söylemeleri (Ibish, 2016) kanalın özellikle Ortadoğu'nun medya ekolojisi içinde en güçlü aktörlerden birisi olduğunu göstermektedir.

Kanalın karşı ve aykırı seslere yer veren politikası bürolarının ve çalışanlarının bazı çatışma bölgelerinde hedef olmasının da sebebi olarak görülmektedir. El Cezire'nin Kabil ve Bağdat ofisleri ABD işgalleri sırasında bombardımanlardan payını almış, Irak temsilcisi Tarık Eyyup haber anonsu yaparken, helikopterle yapılan saldırı neticesinde öldürülmüştür. Kabil temsilcisi Taysir Alluni İspanya'da tutuklanmış ve terörizmi desteklemekle yargılanmıştır. Kameraman Sami Alhac 2002'de Kabil'de gözaltına alınmış ve 2008 yılına kadar Guantanamo üssünde tutuklu kaldıktan sonra

hiçbir suçlama yöneltmeden serbest kalmıştır (Galloway, 2017). 2004 yılında ABD Başkanı George Bush'un İngiltere Başbakanı Tony Blair'e El Cezire'nin yayınlarına atıfla kanalın Doha Genel Merkezi'nin bombalanmasını teklif ettiği – her ne kadar yetkililer tarafından reddedilse de - İngiliz basınına sızan resmi belgelerle ortaya çıkmıştır (Plunkett, 2005).

2011 yılında Tunus'ta başlayan ve rejimleri derinden etkileyerek bazı Arap diktatörlerini koltuğundan eden Arap baharını oldukça detaylı bir şekilde ekranlarında yansıtan kanal, Mısır'da Hüsnü Mübarek'in devrilisinin ve akabinde iktidar değişiminin ana tetikleyicisi, destekçisi ve hatta müsebbibi olarak algılanmıştır. Nitekim Mısır'daki bazı muhabirleri Muhammed Mursi yönetimini deviren askeri darbeden sonra Müslüman Kardeşleri destekledikleri gerekçesiyle tutuklanmıştır. Mahkemelerdeki suçlamalara ilişkin El Cezire çalışanları tarafsız olarak bölgede yaşananları bütün çıplaklığıyla ekrana yansıtmaya gayret ettiklerini söylemişlerdir (Solomon, 2017).

El Cezire'nin Arap medyası ekolojisinde "El Cezire Etkisi" (Seib, 2008) olarak tanımlanan dönüştürücü gücü ve Katar'ın dünya siyasetinde uluslararası bir aktör olarak inşasına katkısı son olarak Körfez ülkeleriyle yaşanan krizde bir kez daha hedef alınmasına yol açmıştır. Her ne kadar Katar aleyhine yayın yapmamaya özen gösterse de bölgedeki diğer otokratik yönetimlerin bu denli hedefinde olması yaptığı yayınların etkisinin boyutunu göstermesi açısından önemlidir. Bu noktada El Cezire'nin eleştirilen yayın politikasını hangi ölçüde sürdürebileceği Katar'ın uzun vadede kriz karşısında takınacağı pozisyon belirleyecektir.

5. Katar Krizi ve El Cezire'nin Bölgedeki Geleceği

El Cezire batı medyasının haberciliğe ve yayıncılığa ilişkin tekeli ortadan kaldıran, batıdan doğuya akan tek yönlü haber akışını ters yüz eden ve bölgeye ilişkin olayların ana aktarıcısı rolü üstlenen bir kanal olmayı başarmıştır. Diğer taraftan bu medya projesi coğrafi ve nüfus olarak küçük bir ülke olan Katar devletini dünya siyasi haritasına önemli bir aktör olarak yerleştirerek, sadece Arap bölgesinde değil, küresel düzeyde büyük bir prestij edinmesini sağlamıştır.

Kanalın en büyük handikabı Katar devleti tarafından finanse edilmesidir. Bu durum El Cezire'nin Katar'ın bir anlamda enformasyon ve dışişleri bakanlığı şeklinde algılanmasına ve bu yönde ithamlara neden olmaktadır. Kanalın bu ekonomi politikası nedeniyle Katar'ın dış politikasında bir değişimin El Cezire'nin yayın politikasına da birebir yansması zorunlu olmaktadır. Neticede El Cezire, Katar dış politikası ekseninde ve Arap dünyasında değişim arzularına yönelik yayın yapan bir kanal olarak algılanmaktadır.

Körfez bloğu El Cezire'nin kapatılması taleplerine gerekçe olarak yayınların terör şebekelerine hizmet etmesini göstermektedir. El Cezire'nin örneğin Suriye ve Irak'ta çatışan taraflara karşı kullandığı dil diğer medya kuruluşlarından ayrılmaktadır. El Cezire, Arapça'da pejoratif bir anlamı çağrıştıran ve diğer Arap medyasının IŞİD için kullandığı DAEŞ yerine "the state organization" ifadesini tercih etmiştir. El Cezire'nin kullanmayı tercih ettiği ifade DAEŞ'in kendisine biçtiği "İslam Devleti" payesine yakın olduğu ve örgütün iddialarını meşrulaştırdığı gerekçesiyle eleştirilmektedir. Yanı sıra 2015 yılında El Cezire Musul'u kontrol altına alan ve aralarında DAEŞ'lilerin de bulunduğu militanları "sünni devrimciler" olarak adlandırmıştır. Kanalın bu ve benzer örnekler içeren haber dili teröre destek verdiğini iddia edenlerin en önemli argümanlarından birisi olmuştur. (Ponniah, 2017).

Suudi Arabistan Enformasyon Bakanlığı, Katar Krizi su yüzüne çıkar çıkmaz El Cezire'ye verdiği yayın lisansını iptal etmiş, İnternet sitelerine erişimi engellemiş ve platformun ülkedeki bürolarını kapatmıştır. Bakanlık bu tedbire gerekçe olarak kanalın bölgedeki terörist grupları ve Yemen'deki Houthi asileri desteklediği iddiasını göstermiştir. Suudi Arabistan'ı Birleşik Arap Emirlikleri, Bahreyn ve Mısır takip etmiş ve El Cezire grubunun yayınları bu ülkelerde de engellenmiştir.

Katar krizi ile birlikte El Cezire'nin başarısı ve prestiji büyük bir risk altına girmiştir. Körfez ülkeleri Katar üzerinde gücünü kullanarak kanalın bağımsızlığını yok etmeye, yayın politikasını değiştirmeye ve kanalı kendi politikalarına angaje etmeyi amaçlamaktadır. Buna karşın Katar idarecileri ve El Cezire yönetimi uluslararası diplomaside ölçülü, rasyonel ve sorumlu bir şekilde hareket etmeye ve açıklamalarda bulunmaya çalışmaktadır.

El Cezire Genel Direktörü Giles Trendle, bu krize rağmen El Cezire'nin cesur gazetecilik konusundaki öncülüğünün bütün dünyada profesyonel, objektif ve dengeli biçimde devam edeceğini vurgulamıştır. Trendle açıklamasında, ekranda olayların sadece tek yönünü görmek isteyenler kanalın Müslüman Kardeşlere veya diğer gruplara ilişkin önyargılı yaklaştığını düşünecektir diyerek haklarındaki iddiaların doğru olmadığına vurgu yapmıştır:

El Cezire'yi kapatma girişimi aynı zamanda bölgedeki bağımsız ve güvenilir gazeteciliği susturma ve herkesin özgürlüğünün duyulma ve işitilmesine engel olma girişimidir. Bunun gerçekleşmesine izin verilmemelidir. Biz yaptığımız gazetecilikle onur duyuyoruz. Biz hakkında haber yaptığımız ve haberleri duyurduğumuz herkese saygı duyuyoruz. Güvenilir enformasyon iletmeye devam edeceğiz. Kabil'den Karakas'dan, Musul'a ve Sidney'e haberler vermeye devam edeceğiz. Büyük bir sorumlulukla görevimizi yapmaya devam edeceğiz. Gerçekleri izlemekte cesur olmaya devam edeceğiz. İnsanların duyulma hakkında saygı göstermeye devam edeceğiz (Al Jazeera, 2017c).

Katar Dışişleri Bakanı Şeyh Muhammed bin Abdulrahman Al Sani, ülkesinin El Cezire'yi susturmasının bir yolu olmadığını belirtmiş ve kanalın 100 ülkede 310 milyondan fazla eve ulaştığını hatırlatmıştır. Al Sani, "Eğer birileri, bizim iç ilişkilerimize veya iç problemlerimize karışabileceğini düşünüyorsa, bu gerçekleşmeyecek. Biz kendi egemenliği olan bağımsız bir ülkeyiz." beyanıyla El Cezire'nin de kapanmasını içeren talepleri kabul etmeyeceklerini ifade etmiştir (Habertürk, 2017).

Suudi Arabistan ve blok ülkelerin ilk aşamada uyguladıkları katı yaptırımlara Katar'ın siyasi olarak boyun eğmesini bekledikleri anlaşılmaktadır. Nitekim BAE yönetimiyle akrabalık bağları da bulunan bölgenin önemli isimlerinden Sultan Al Qassami'nin krizin ilk günlerinde Twitter hesabından paylaştığı bir gönderide "Katar Emiri'nin bir iyi niyet göstergesi olarak ilk iş El Cezire'yi kısa sürede kapatacağını" ifade etmesi bu beklentiye doğrulamaktadır (Riley, 2017). Bununla birlikte Katar meseleye öncelikle sükûnetle yaklaşmış ve ilk karşı adımını ülkedeki Türk askeri üssünün açılışını öne alarak atmıştır. Katar ile askeri işbirliği kapsamında TSK unsurlarının Katar'da konuşlanması iki ülke arasında krizden önce kararlaştırılan bir husus olsa da krizle birlikte bu süreç öne alınmıştır. Katar Emiri Şeyh Tamim El

Sani'nin böylece kendisine karşı muhtemel bir darbeyi veya askeri müdahaleyi önlemek üzere bu kararı aldığı iddia edilmiştir (Ulrichsen, 2017).

Katar'ın direnmesi ve küresel aktörlerden beklenen desteğin gelmemesi üzerine 19 Temmuz 2017'de Körfez bloğu 13 maddelik talep listesinden vazgeçerek altı maddelik uyulması beklenen prensipler listesini açıklamıştır. Özellikle uluslararası arenada tepki gören El Cezire ve diğer medya kuruluşlarının kapatılmasını talepler arasından çıkarmışlardır. Katar'ın terör şebekelerine verdiği desteği kesmesi halinde El Cezire'nin yayın yapmasının sorun teşkil etmeyeceği belirtilmiştir (Gardner, 2017).

Katar, uygulanan ekonomik ambargo ve ablukaya kırmak için uluslararası hukuk ve diplomasi yollarını kullanarak Körfez bloğuna karşı adımlar atmaktadır. Bu süreçte örneğin ABD'de lobi faaliyetlerine yönelik bütçesini iki katına çıkarmıştır (Tibon, 2018). Katar Türk askeri üssündeki TSK unsurlarının sayısı arttırılmıştır (Hürriyet, 2017). Suudi Arabistan merkezli Al Arabiya kanalının kriz sürecinde yalan haberler yaptığı gerekçesiyle Katar tarafından İngiltere merkezli yayın lisans kuruluşu OFCOM'a şikâyet edilmesi neticesinde Al Arabiya, İngiltere ve Avrupa Birliği'nde yayın yapmasını sağlayan lisansını askıya almak zorunda kalmış ve bir bakıma bu şikâyetleri haklı çıkarmıştır (Bagongfirs, 2018).

Katar, aradan geçen dokuz ayda Körfez bloğunun hiçbir talebini yerine getirmemiştir. Bununla birlikte uygulanan abluka ve ambargoların Katarlıları kenetlediği ve Katarlıların Körfez bloğuna boyun eğmeyen Emir Tamim Al Sani'yi ulusal kahraman olarak gördüğü yorumları yapılmaktadır (Spencer, 2017, Bukhari, 2017). El Cezire ise her zamankinden daha fazla Katar yanlısı bir görünüm çizmektedir. Örneğin son yapılan bir araştırmada Suudi Arabistan'ın askeri olarak müdahil olduğu Yemen Krizi'ne yönelik yaptığı olumsuz haberlerin sayısı Katar Krizi'nden önceki döneme göre kayda değer bir artış göstermiştir (Gasim, 2018).

Sonuç

El Cezire'nin, kuruluşundan itibaren yayınlarına karşı oluşan hem bölgesel hem küresel düşmanlık hissi Katar Krizi'nin neden bir parçası olduğu sorusuna yanıt vermektedir. Katar'ın elinde güçlü bir diplomatik araç olarak Arap kamuoyunu biçimlendiren ve yönlendiren kanalın kapatılması talebinin esasında bir medya

kuruluşundan ziyade Katar'ın güçlü diplomatik etkisini kırmaya yönelik olduğu anlaşılmaktadır.

El Cezire'nin son olarak Katar Krizi'nde karşı karşıya kaldığı sansür isteği yayın politikasıyla Arap ve Dünya siyasetinde yarattığı anafurun bir sonucu olarak görülebilir. El Cezire, ticari ve kamusal medya yapılarını bünyesinde hibritleştiren ve bu sayede hem pazar hem de iktidar baskısından aynı ölçüde görece kendisini koruyan özgün bir model oluşturmuştur. Bu görünümüyle her ne kadar Katar Devleti'ni küresel arenaya taşıyan bir güç, Katar'ın diplomatik ilişkileri lehine yöneltmek için kullandığı bir enstrüman olduğu gerekçesiyle eleştirilse de Katar'ın bölge ülkelerine kıyasla özgürleşen ve güçlenen sosyal ve ekonomik yapısına katkısı bulunduğu yadsınamaz. Bu bakımdan El Cezire, diğer bölge ülkelerinin olduğu kadar Katar'ın da dönüşümünde en büyük rolü oynayan aktörlerden birisi olarak karşımıza çıkmaktadır.

El Cezire'nin destekleyicileri kanalın kapatılmasının veya yayın politikasının değiştirilmesinin Arap dünyasındaki bağımsızlık ve özgürlük hareketleri adına büyük kayıp olacağı ve otoriter yöneticilerin daha da güçlenebileceğine işaret etmektedirler. Katar Devleti defaten ulusal egemenliklerinin pazarlık konusu olamayacağını ve El Cezire'nin kapatılması talebini de bu minvalde değerlendirdiklerini ifade ederek kuruma desteklerini göstermişlerdir. Kısa sürede dünya markası bir medya kurumu inşa etmeyi başaran Katar yöneticilerinin bugün yaşanan krizin aşılmasında izleyecekleri yol bundan sonraki süreçte kamu yayıncılığının diplomatik krizlerin bir parçası olması durumunda nasıl bir yol haritası izleneceğine ilişkin eşsiz bir emsal oluşturacaktır.

KAYNAKÇA

AL JAZEERA. (12 Temmuz 2017a). Arab States Issue 13 Demands To End Qatar-Gulf Crisis. Al Jazeera English: <http://www.aljazeera.com/news/2017/06/arab-states-issue-list-demands-qatar-crisis-170623022133024.html>, Erişim tarihi: 11.09.2017.

AL JAZEERA. (17 Temmuz 2017b). UAE Arranged Hacking Of Qatari Media: Washington Post. Al Jazeera English:

- <http://www.aljazeera.com/news/2017/07/uae-arranged-hacking-qatari-media-washington-post-170717004353563.html>, Erişim tarihi: 26.08 2017.
- AL JAZEERA. (26 Haziran 2017c). An Open Letter from Al Jazeera. Al Jazeera English: <http://www.aljazeera.com/news/2017/06/open-letter-al-jazeera-170626125049180.html>, Erişim tarihi: 31.07.2017.
- AYISH, Muhammad I. (2010). “Political Communication on Arab World Television: Evolving Patterns”, *Political Communication*, 19 (2), 137-154.
- AZİZ, Aysel. (1976). *Radyo ve Televizyona Giriş*. Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları.
- BAGONGFIRS, Sonkie. (16 Şubat 2018). KSA-owned Al Arabiya surrenders UK licence over QNA hacking crime. [iloveqatar.net: https://www.iloveqatar.net/news/general/win-for-qatar-as-ksa-owned-al-arabiya-surrenders-uk-licence-over-qna-hacking](http://www.iloveqatar.net/news/general/win-for-qatar-as-ksa-owned-al-arabiya-surrenders-uk-licence-over-qna-hacking), Erişim tarihi: 05.03.2018
- BAYRAKTAR, Bora. (5 Haziran 2017). Katar'a Abluka. *Hürriyet Gazetesi Web sayfası*: <http://www.hurriyet.com.tr/katar-krizi-ne-anlama-geliyor-bora-bayraktar-yorumladi-40480223>, Erişim tarihi: 22.07.2017.
- BBC. (6 Haziran 2017). 6 Soruda Katar Krizi. BBC Türkçe: <http://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-40159120>, Erişim tarihi: 20.08.2017.
- BUKHARI, Irfan. (19 Aralık 2017). Emir Leads As Nation Stands United. *The Peninsula Qatar*: <https://www.thepeninsulaqatar.com/article/19/12/2017/Emir-leads-as-nation-stands-united> Erişim tarihi: 05.03.2018
- CİHANGİR, Arzu. (2016). “15 Temmuz Darbe Girişiminde Türk Basını ve Yabancı Basın”, *Basın Hayatı*, 38, 22-35.
- DEVİRAN, Yusuf. (2011). *Siyasal İktidar - TRT İlişkisinin Dünü*. İstanbul: Başlık Yayınları.
- DEVİRAN, Yusuf. (2015). “Yeni Türkiye’nin Küresel Sesi TRT World: Fırsatlar ve Güçlükler” *e-Journal Of Intermedia*. 2 (2), p. 281 – 294

- FRANKLIN, Bob. (2001). *British Television Policy: A Reader*. Londra: Routledge.
- GALLOWAY, George. (15 Temmuz 2017). The threat to al-Jazeera. *The Guardian*: <https://www.theguardian.com/commentisfree/2007/jun/15/comment.television>, Erişim tarihi: 26.08.2017.
- GARDNER, Frank. (19 Temmuz 2017). Saudi-Led Bloc Modifies Demands To End Qatar Crisis. *BBC*: <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-40654023>, Erişim tarihi: 01.03.2018
- GASIM, Gamal. (2018). "The Qatari Crisis and Al Jazeera's Coverage of the War in Yemen" *Arab Media & Society*. 25, p.1-9.
- HABERTÜRK. (10 Haziran 2017). Katar'a Ablukanın Medya Ayağı: El Cezire. *Habertürk*: <http://www.haberturk.com/dunya/haber/1526022-katar-a-ablukanin-medya-ayagi-el-cezire>, Erişim tarihi: 26.08.2017
- HÜRRİYET. (26 Aralık 2017). Tsk'dan Katar'a Asker Takviyesi. Mart 4, 2018 tarihinde [hurriyet.com.tr](http://www.hurriyet.com.tr): <http://www.hurriyet.com.tr/tskdan-katara-asker-takviyesi-40691084>, Erişim tarihi: 05.03.2018
- IBISH, Hussein. (17 Şubat 2018). Why America Turned Off Al Jazeera. *New York Times*: <https://www.nytimes.com/2016/02/18/opinion/why-america-turned-off-al-jazeera.html>, Erişim tarihi: 05.03.2018
- LYNCH, Marc. (2006). *Voices of the New Arab Public Iraq, Al Jazeera and Middle East Politics Today*. New York: Columbia University Press.
- MALSIN, Jared. (21 Ağustos 2017). In The Eye Of The Storm: Can Al Jazeera Survive the Gulf Crisis. *TIME*: <http://time.com/4896791/al-jazeera-qatar-middle-east-saudi-arabia-crisis/>, Erişim tarihi: 01.03.2018
- MILADI, Nouredin. (13 Haziran 2017). Smear Campaigns Against Qatar And Ethical Decadence. *The Peninsula Qatar*: <https://thepeninsulaqatar.com/opinion/13/06/2017/Smear-campaigns-against-Qatar-and-ethical-decadence>, Erişim tarihi: 21.08.2017
- MILES, Hugh. (2005). *Al-Jazeera: How Arab TV News Challenged the World*. Londra: Abacus.

- MUTLU, Erol. (1999). Televizyon ve Toplum. Ankara: TRT Eğitim Dairesi Başkanlığı.
- NAWAWY, Muhammad Al ve ISKENDER, Adel. (2003). Al Jazeera: The Story of the Network That Is Rattling Governments and Redefining Modern Journalism. ABD: Westview Press.
- PLUNKETT, John. (23 Kasım 2005). Bush Claim Revives Al-Jazeera Bombing Fears. The Guardian: <https://www.theguardian.com/media/2005/nov/23/pressandpublishing.iraq> Erişim tarihi: 26.02.2018
- PONNIAH, Kevin. (8 Haziran 2017). Qatar Crisis: Can Al Jazeera Survive? BBC News: <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-40187414>, Erişim tarihi 20.08.2017.
- POWERS, Shawn. (2012). The Origins of Al Jazeera English. P. Seib içinde, Al Jazeera English Global News in a Changing World. New York: Palgrave Macmillan.
- RILEY, Charles. (5 Haziran 2017). Will Qatar Sacrifice Al Jazeera To Mend Regional Ties? CNN: <http://money.cnn.com/2017/06/05/media/al-jazeera-qatar-saudi/index.html>, Erişim tarihi: 01.03.2018
- RUSHING, Josh. (2007). Mission Al Jazeera: Build Bridge Seek the Truth Change the World. New York: Palgrave Macmillan.
- SALIHI, Emin ve GÖKSUN, Yenal. (2017). Arap Medyasında 15 Temmuz, (Editörler), İ. Çağlar, M. A. Memmi, F. Altun , 15 Temmuz'da Medya Darbe ve Direnişin Mecrası, İstanbul: SETA, s. 283-296
- SEIB, Philip. (2008). The Al Jazeera Effect: How the New Global Media Are Reshaping World Politics. Potomac Books: Washington.
- SOLOMON, Erika. (12 Temmuz 2017). Al Jazeera Targeted In Saudi-Led Campaign Against Qatar. Financial Times: <https://www.ft.com/content/48340e06-4cee-11e7-a3f4-c742b9791d43>, Erişim tarihi: 19.08.2017.

- SPENCER, Richard. (11 Temmuz 2017). Saudi blockade backfires as qataris hail 'hero' emir. Independent: <https://www.thetimes.co.uk/article/saudi-blockade-backfires-as-qataris-hail-hero-emir-vl5c5gt59>, Erişim tarihi: 05.03.2018
- SPUTNIK. (26 Ağustos 2017). Katar'a Siber Saldırıyla Bağlantılı 5 Şüpheli Türkiye'de Yakalandı Sputnik Türkçe: <https://tr.sputniknews.com/ortadogu/201708261029886479-katar-siber-saldiri-supheli-turkiyede-yakalandi/>, Erişim tarihi: 29.08.2017.
- TIBON, Amir. (20 Ocak 2018). Qatar Doubles Down on PR Campaign Appealing to U.S. Jews and D.C. Insiders. Haaretz: <https://www.haaretz.com/us-news/qatar-doubles-down-on-pr-campaign-appealing-to-u-s-jews-d-c-bigwigs-1.5746073>, Erişim tarihi: 04.03.2018
- ULRICHSEN, Kristian. (3 Temmuz 2017). Türk Üssü Katar'da Darbeye Karşı Sigorta. (D. Baran, Röportaj Yapan) <http://www.karar.com/gorusler/turk-ussu-katarda-darbeye-karsi-sigorta-530804#>, Erişim tarihi: 01.03.2018
- ZAYANI, Mohamed. (2005). Introduction: Al Jazeera and the Vicissitudes of the New Arab Mediascape. M. Zayani içinde, The Al Jazeera Phenomenon: Critical Perspectives on New Arab Media. Londra: Pluto Press.